

jaar-
verslag
2013

Inhoud

Inleiding 6

De organisatie 8

In het kort 9

Resultaten 11

Borging van de archieven 17

Dienstverlening 23

Archiefeducatie 29

Samenwerking en publieksbereik 32

Toezicht 42

Tot slot 55

Afdrukinstructie 57

Colofon 58

Inleiding

Het RHC is de afgelopen twee jaar zichtbaarder geworden. Zichtbaar in de regio als historisch centrum en zichtbaar bij de gemeenten als gesprekspartner op het gebied van digitaal informatiebeheer. De samenleving en de overheid digitaliseren en het RHC Vecht en Venen anticipeert op deze veranderingen. Het RHC positioneert zich als eigentijdse informatie- en erfgoed beheerder tussen overheid en samenleving. Het RHC draagt zorg voor het historische papieren erfgoed en gaat tegelijkertijd mee met de ontwikkelingen op het gebied van digitaal informatiebeheer.

Het RHC beheert unieke en prachtige archieven. In gezamenlijkheid met de acht historische verenigingen, drie musea en twee stichtingen in ons werkgebied zijn in 2013 bijzondere projecten opgezet. Het RHC zet zich in voor de verspreiding van de historische kennis en de historische identiteit van alle kernen.

De aandacht voor het lokale erfgoed was voor gemeente Weesp een van de overtuigende redenen om in 2013 te besluiten aan te sluiten bij de gemeenschappelijke regeling RHC Vecht en Venen. In dit kleine maar bijzondere archief

zijn de stadsrechten uit 1355 aanwezig evenals diverse prachtige charters uit de veertiende eeuw. Door de aansluiting van Weesp is de collectie van het RHC nog aantrekkelijker geworden.

De vier kerntaken van het RHC Vecht en Venen zijn

- Borging van de collectie;
- Archiefeducatie;
- Dienstverlening richting gemeenten en burgers;
- Intern toezicht op de niet-overgebrachte archieven.

Om deze vier taken efficiënt, slim en sober uit te voeren zijn vier beleidslijnen geformuleerd

- Professionalisering;
- Verbinding en samenwerking;
- Publieksbereik;
- Toezicht.

De beleidsvisie 2012-2015 is beschikbaar op rhcvechtenvenen.nl.

De organisatie

Het bestuur

Het algemeen bestuur van het RHC Vecht en Venen bestond in 2013 uit mevr. drs. M.M. van 't Veld (voorzitter en burgemeester gemeente Stichtse Vecht), dhr. M. Divendal (burgemeester gemeente De Ronde Venen) en dhr. A.J. Gerritsen (burgemeester gemeente De Bilt). Daarnaast was mevr. B.F.J. Ypma MA (directeur / streekarchivaris RHC Vecht en Venen en secretaris algemeen bestuur) adviserend lid van het algemeen bestuur en was mevr. drs. I.E.C.M. Broos (provinciaal archiefinspecteur provincie Utrecht) adviseur van het bestuur bij de bestuursvergaderingen.

Vrijwilligers

Het RHC wordt ondersteund door een enthousiaste en betrokken groep van vrijwilligers. De taken van de vrijwilligers lopen uiteen, maar houden vooral verband met het toegankelijk maken en houden van de unieke collectie. Het gaat daarbij om additionele en niet-wettelijke taken.

In het kort

Het RHC Vecht en Venen heeft in 2013 invulling gegeven aan enerzijds de veranderopgave als gevolg van de steeds verdergaande digitale samenleving en overheid en anderzijds de opdracht tot een sobere uitvoering van de wettelijke taken. Daarom is ingezet op een duurzame toekomstvaste uitvoering van de wettelijke taken. Het RHC stond in 2013 voor ten minste drie uitdagingen: digitaliseren van de werkprocessen, het vergoten van de zichtbaarheid van het RHC en vorm geven aan de gerevitaliseerde wettelijke toezichtstaak.

De eerste uitdaging was het digitaliseren van de werkprocessen. Daarvoor is het digitaal archief management systeem Mais-Flexis van De Ree archiefsystemen geïmplementeerd, dat ingezet wordt voor het beheer, behoud en beschikbaar stellen van de papieren collectie. Bij een nieuwe database hoort ook een nieuwe frisse website. Het RHC heeft daarmee een concrete stap voorwaarts genomen in de richting van het beheer van digitale gemeentelijke archieven. Tegelijkertijd is er een basis gelegd voor de invoering van digitale dienstverlening.

De tweede uitdaging bestond uit het herpositioneren van het RHC binnen het erfgoedveld als faciliterende en samenwerkende organisatie. Het RHC heeft ingezet op het vergroten van de zichtbaarheid en het uitbreiden van het netwerk binnen het erfgoedveld. Het RHC ondersteunt vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven binnen het werkgebied door het delen van professionele kennis bij beheer, behoud, presentatie en digitalisering van museale collecties en archieven. In gezamenlijkheid met historische verenigingen, musea en stichtingen worden er tentoonstellingen georganiseerd, websites gelanceerd en publicaties uitgebracht.

Een derde uitdaging was de verzwaring en versterking van het wettelijke interne archieftoezicht als gevolg van de invoering van de wet Revitalisering Generiek Toezicht. Het RHC presenteerde in oktober aan de deelnemende gemeenten het nieuwe toezichtbeleid waarin de advies- en toezichtstaken voor de gemeenten op een efficiënte manier gecombineerd worden. De gemeenten en het RHC merken dat toezicht en verantwoording goed moeten worden geregeld. Dit nieuwe beleid komt dan ook voort uit een goede samenwerking tussen de drie gemeenten en het RHC.

Resultaten

Twee jaar geleden is de Visie 2012-2015 gepresenteerd waarin professionalisering, verbinding, publieksbereik en toezicht centraal staan. Wij zijn nu op de helft van deze beleidsperiode en dat is een moment om achterom te kijken. Van de twaalf doelstellingen zijn er zes gerealiseerd. We liggen op koers.

De volgende resultaten zijn in 2013 bereikt:

Professionalisering

- digitalisering werkprocessen door het implementeren van Mais-Flexis
- betere afstemming van de werkprocessen door het in gebruik nemen van een nieuwe overlegstructuur binnen het personeelsbeleid
- het gehele team is middels een meerdaagse in-company training klaar voor digitaal archief management.

Verbinding:

- in samenwerking met vele erfgoedinstellingen zijn meerdere tentoonstellingen ontwikkeld en een cultureel historische website gelanceerd
- het RHC is actief op provinciaal niveau met een ontsluitingsproject van genealogische gegevens in samenwerking met de Kring van Utrechtse Archivarissen. Op nationaal niveau neemt het RHC deel aan de kwaliteitsmonitor van de branchevereniging.

Publiekbereik:

- in samenwerking met KunstCentraal zijn diverse basisscholen op bezoek geweest bij de tentoonstelling 'Kees de Tippelaar. De beste Breukelaar'.
- eind 2013 is de nieuwe website van het RHC on-line gezet waar de collecties via een eenvoudige zoekmachine benaderd kunnen worden. Gelijktijdig worden de toegangen ook gepresenteerd op Archieven.nl, de meest geraadpleegde site als het gaat om archiefonderzoek.
- het RHC heeft plaats geboden aan een stagiaire van de Universiteit van Amsterdam. De stagiaire heeft een nuttig onderzoek gedaan naar de

zoekvragen van de klanten. Het RHC neemt deze kennis mee bij het verbeteren van de dienstverlening. Ook bood het RHC plaats aan een reïntegratie medewerker vanuit een van de deelnemende gemeenten. De resultaten van dit onderzoek leest u terug in het hoofdstuk Toezicht. Beide werknemers hebben de archiefinstelling van binnenuit kunnen ervaren en nemen deze kennis mee in hun huidige werk en studie.

Toezicht

- het nieuwe toezichtbeleid is gepresenteerd aan de deelnemende gemeenten
- het RHC heeft drie informatiebeeenkomsten georganiseerd waarvan twee voor de ambtenaren op uitvoerend en tactisch niveau en een bijeenkomst voor de ambtenaren op tactisch en strategisch niveau
- het digitaal archiefbeheer bij gemeenten De Bilt en Stichtse Vecht is in samenwerking met de provinciale archiefinspectie geïnspecteerd en de colleges hebben de rapportages in het eerste kwartaal ontvangen

- gemeente De Ronde Venen is door het RHC in het tweede en derde kwartaal integraal geïnspecteerd waarvan de bevindingen in een rapportage zijn aangeboden aan het college
- het RHC is wettelijk toezichthouder op alle gemeenschappelijke regelingen in het werkgebied. Het RHC heeft de gemeenschappelijke regeling PAUW ondersteunt bij het op orde brengen van het statische archief ter voorbereiding van overbrenging
- het RHC heeft advies geboden omtrent archiefzaken bij de fusie van de Milieudienst Noord-West Utrecht en Milieudienst Zuid-Oost Utrecht tot de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst regio Utrecht

Taak in opdracht: bewerking archiefachterstanden

- er zijn in opdracht van de gemeenten diverse papieren archieven bewerkt

LACHEN TEL: 35
VRIELAND
RECEP: DEN BERG
NISTEVICHT
AMSTERDAM TEL: 4300

Borging van de archieven

Digitaal archiefbeheer

Het RHC heeft in het verslagjaar een grote stap voorwaarts gemaakt op het gebied van digitaal werken door het implementeren van het digitaal archief management systeem Mais-Flexis van De Ree archiefsystemen. Dit systeem wordt ingezet voor het beheer, behoud en beschikbaar stellen van de papieren collectie. Een groot deel van de toegangen zijn in de database geplaatst. Dit proces wordt in de komende jaren voortgezet.

Tegelijkertijd is er een redundante opslag gecreëerd voor de digital made bestanden. Digital made bestanden zijn de scans van bijvoorbeeld een deel van onze fotocollectie, genealogische bronnen en historische kranten. Het RHC maakt jaarlijks een selectie van de meest geliefde en geraadpleegde bronnen om te digitaliseren. De digitale bestanden worden online ter beschikking gesteld. Enerzijds vergroot dit de toegankelijkheid van onze collectie en anderzijds worden de stukken zo beter beschermd tegen slijtage.

Collectievorming

De gemeenten De Bilt, Stichtse Vecht en De Ronde Venen zijn de archiefvormers voor wie het RHC de opslag, het duurzame beheer en de ontsluiting voor ambtenaar en publiek verzorgt. Ze vormen samen een keten. Daarnaast acquireert het RHC ook archieven van particulieren. Deze archieven kunnen afkomstig zijn van personen, kerkgenootschappen, families, verenigingen, stichtingen of bedrijven. Door ook deze archieven te acquireren tracht het RHC een zo volledig mogelijk beeld te geven van het verleden van de samenleving.

De deelnemende gemeenten brengen na de wettelijke termijn van twintig jaar de archieven over naar de archiefbewaarplaats. De archieven worden na overbrenging eerst geplaatst in het quarantaine depot voor acclimatisatie en ongediertebestrijding. De materiële en inhoudelijke bewerking volgt na deze acclimatisatieperiode.

In het verslagjaar zijn door de gemeente Stichtse Vecht de volgende archiefbescheiden overgebracht: de woningkaarten van de voormalige gemeente Loenen, de bouwvergunningen van de periode 1952-1964 van Loenersloot en de bouwvergunningen van Nigtevecht uit de periode 1943-

1988, de persoonskaarten, woningregister en –kaarten van Nigtevecht en een aanvulling op het archief van Maarssen van de periode 1957-1989.

Naast de overbrenging van de gemeentelijke archieven zijn er in het verslagjaar ook schenkingen gedaan door particulieren. De collectie van De Bilt is uitgebreid door een schenking van mevr. Smit-Baaij met beeldmateriaal van de Jan Ligthartschool uit de periode 1959-1985, met een schenking van dhr. van der Sanden van beeldmateriaal van de Michielschool, beeldmateriaal van dhr. Postema van De Bilt en Maartensdijk en archiefbescheiden van de Landbouworganisaties Groenekan e.o. van de periode 1946-1988. De collectie van De Ronde Venen werd uitgebreid door een schenking door de familie de Pree van beeldmateriaal van de oud-burgemeester de Pree van Wilnis uit de periode 1971-1981. De collectie van de gemeente Stichtse Vecht is uitgebreid met de schenking van de archiefbescheiden van het Transportbedrijf Mur te Loenen uit de periode 1924-1959, beeldmateriaal van de Oranjevereniging in Loenen door dhr. van Tol. Mevr. van Dijk schonk diverse foto's van de boerderij Jagtlust in Breukelen en mevr. Reyerse-Haartman schonk documentatie en fotomateriaal van o.a. het huis Doornburg te Maarssen. Dit materiaal is verzameld in een

bijzonder fotoalbum dat de periode 1950-1957 bestrijkt. Het huis werd toen bewoond door Jan Pieter van Voorst van Beest. Het huis werd grondig gerestaureerd en kreeg een museale bestemming. Het album bevat veel interieurfoto's, maar ook enkele foto's waar dhr. Van Voorst van Beest poseert met zijn honden.

Het RHC heeft zich in het verslagjaar ook ingezet voor diverse aankopen. Door de inzet van het RHC is een originele steen van het Mijdrechtse Proostenhuis aangekocht door de gemeente De Ronde Venen. De 15e of 16e eeuwse gevelsteen, met daarop afgebeeld een kardinaalshoed, is één van de weinige tastbare overblijfselen van het Proostenhuis, waarin tijdens de middeleeuwen de bestuurlijke en kerkelijke macht was gevestigd. Het RHC heeft het historisch onderzoek verricht en overleg gehad met de particuliere verkoper om de steen voor de regio te behouden.

Ten slotte heeft het RHC via dhr. Bos van mevr. Reyerse-Hartman nog een bijzondere aanwinst verkregen met betrekking tot de geschiedenis van Maarssen. In de collectie is nu het pachtboekje van de voormalige boerderij Het Bergje, die door het echtpaar Reyerse werd gepacht. De boerderij was eigendom van de familie Royaards. De eigenaar mr.dr. W.H.J.

Royaards (1857-1929) was gehuwd met Louise Joanna Huydecoper. Het echtpaar woonde op Goudestein en verkocht de buitenplaats in 1955 aan de gemeente Maarssen.

Restauratie en conservering

Het RHC werkt bij de restauratie samen met Restauratie-atelier Helmond. De collectie van het RHC beslaat meer dan zes eeuwen. Veel geraadpleegde stukken kunnen in de loop der tijd beschadigd raken en restauratie is dan nodig om verder verval te voorkomen. Vanuit de archieven van gemeente De Bilt zijn de kadastrale leggers van De Bilt (delen 21 t/m 29), register (71) en kadastrale leggers (17 t/m 21) van Maartensdijk en de naamlijst, register (71), kadastrale leggers (7 t/m 10) en twee delen doop-, trouw- en begraafregisters van de Nederlands hervormde gemeente van Westbroek gerestaureerd. Vanuit de archieven van De Ronde Venen zijn acht delen van de doop- trouw en begraafboeken van de Rooms-Katholieke Parochie van Abcoude, een deel van de Rooms-Katholieke statie van Nes en Zwaluwenbuurt en drie delen van de Rooms-Katholieke parochie van Vinkeveen en Waverveen gerestaureerd. Vanuit de archieven van gemeente Stichtse Vecht zijn vijf delen van de door-, trouw-, en begraafboeken van de Rooms-Katholieke parochie van

Loenen en negen delen van de Nederlands Hervormde gemeente in Vreeland gerestaureerd.

Archiefbewaarplaats

Het RHC Vecht en Venen is aangewezen als de archiefbewaarplaats van de deelnemende gemeenten. In het Cultuurhuis in Breukelen zijn vier geklimatiseerde depots. In deze ruimten is vijf kilometer plankruimte aanwezig waar zowel de overheidsarchieven als particuliere archieven een plaats hebben. Het RHC beschikt over een quarantaine depot waar de archieven in de eerste periode worden geplaatst. Deze procedure is in eerste instantie bedoeld om de papieren stukken op de juiste temperatuur en vochtigheidsgraad te brengen. De archiefbescheiden worden gecontroleerd op schimmel en ongedierte en materieel verzorgd waarbij metalen en plastics worden verwijderd en de stukken worden herverpakt in zuurvrij materiaal. De depots worden twee keer per jaar behandeld met een speciaal middel tegen ongedierte. Na behandeling wordt het archief geïnventariseerd en de toegang wordt online geplaatst. Na deze laatste stap in het proces kan de bezoeker stukken opvragen en inzien van het archief.

Dienstverlening

In het kader van de Innovatieagenda, onderdeel van het Archiefconvenant 2012-2016, ontwikkelt het programmabureau Archief2020 een gemeenschappelijke open architectuur voor digitale dienstverlening. Het RHC heeft in 2013 de basis gelegd om in deze ontwikkeling mee te gaan door de implementatie van het archief management systeem (database) Mais Flexis.

De website van het RHC is in het verslagjaar volledig nieuw opgezet en geeft de klant een ruim aanbod aan informatie over de kernen en de collecties. Om de website als eerste portaal te laten fungeren voor het publiek bij historisch onderzoek in ons werkgebied heeft het RHC ook dit verslagjaar weer een selectie van de bronnen gedigitaliseerd en online beschikbaar gesteld. De diverse tentoonstellingen zijn goed bezocht en goed ontvangen. Omdat archiefonderzoek steeds meer online plaatsvindt is het aantal bezoekers aan de studiezaal in de locatie in Breukelen gedaald. Dit is conform de landelijke trend van de afgelopen jaren.

Nieuwe website

Bij een nieuwe database hoort ook een nieuwe frisse website. Het RHC heeft samen met de Ree Archiefsystemen de website ontwikkeld waarmee er een basis is gelegd voor de invoering van digitale dienstverlening. Het RHC is onderdeel van een veranderende informatiemaatschappij met een veranderend verwachtingspatroon van gebruikers. De klant wil online snel de juiste informatie kunnen vinden. Het RHC plaatst daarom steeds meer inventarissen (geordende beschrijvingen van de archiefstukken per archief met een historische inleiding over de archiefvormer) en scans online. Een deel van de toegangen zijn doorzoekbaar via de website van het RHC en tegelijkertijd via archieven.nl, het meest geraadpleegde platform als het gaat om archiefonderzoek.

In 2013 is het RHC een samenwerking aangegaan op digitaal gebied met Stichting Vechtsnoer binnen het project Deux Douze. In dit project is van de aangesloten organisaties archiefmateriaal rond het onderwerp 'Op en rond de buitenplaats' gedigitaliseerd. Het resultaat wordt in 2014 vertoond via acht webexposities op de website van het RHC.

Digitalisering

Het RHC zet in op digitale toegankelijkheid. De meest geraadpleegde bronnen komen in aanmerking voor digitalisering om enerzijds de bron online toegankelijk te maken en anderzijds om behoudsredenen. Na digitalisering is het origineel niet altijd meer nodig bij raadpleging en kan het veilig in het depot worden bewaard. Daarvoor wordt ieder jaar een selectie van de collectie gedigitaliseerd door het bedrijf Microformat. In het verslagjaar zijn van de verschillende voormalige gemeenten delen van de bevolkingsregistratie gedigitaliseerd. Diverse delen zijn binnenkort online raadpleegbaar van Breukelen-Nijenrode (1829-1847, delen 21 t/m 27), De Bilt (1921-1939, delen 24 en 29). Maartensdijk (delen 34 en 35) en Nigtevecht (1850-1862, deel 1). Van de voormalige gemeente Loenensloot zijn negentien delen van de burgerlijke stand (1811-1960) gedigitaliseerd.

In het kader van het project 'Venen op de kaart' heeft het RHC een selectie van 23 bijzondere kaarten van De Ronde Venen laten digitaliseren. De oudste kaart dateert uit 1801 en toont de Mijdrechtse droogmakerij. Diverse van deze digitale afbeeldingen zijn te zien op venenopdekaart.nl.

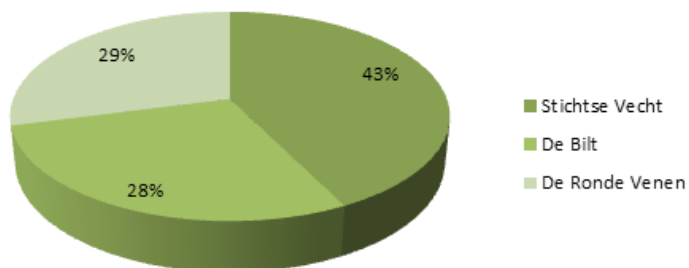
Voor het tentoonstellingsproject 'Kees de Tippelaar. De Beste Breukelaar' is een origineel fotoalbum van Slangevegt met 163 foto's gedigitaliseerd en gefinancierd door de Stichting Dudok de Wit Fonds.

Bezoekerscijfers

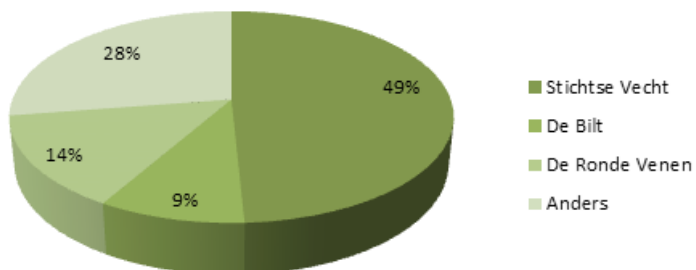
Het RHC Vecht en Venen richt zich met zijn producten en diensten op de burger en de ambtenaar. De ambtenaar vraagt de stukken direct aan via e-mail. De burgers die de website en de studiezaal van het RHC bezoeken zijn wetenschappelijk onderzoekers, onderzoeksbureaus (bodemonderzoek), amateurhistorici, genealogen, historisch geïnteresseerden en studenten en scholieren. In het verslagjaar heeft het RHC de bezoekerscijfers bijgehouden van de bezoekers aan de studiezaal in Breukelen. Het aantal bezoekers aan de tentoonstellingen in Breukelen en De Ronde Venen zijn niet geteld. Door de vernieuwing van de website zijn er in het verslagjaar geen bezoekerscijfers bekend van de website en de aantallen van de verzoeken via e-mail.

De bezoekerscijfers en het doel van het bezoek van de klant is in cirkeldiagrammen weergegeven.

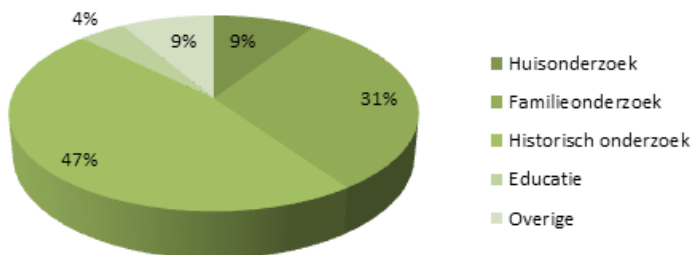
Cirkeldiagram 1: Verdeling van de aangesloten gemeenten naar inwonersaantal.

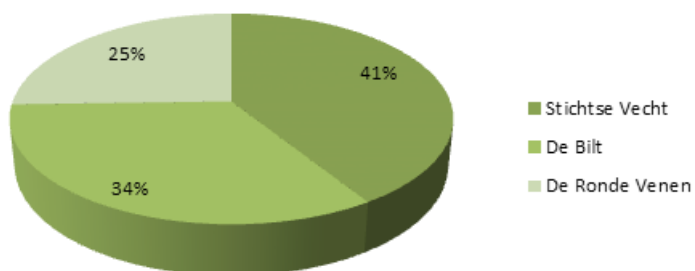
Cirkeldiagram 2: Bezoeken. In 2013 werd de studiezaal 1254 keer bezocht.

Cirkeldiagram 3: Verdeling type onderzoek door bezoekers

Cirkeldiagram 4: Verdeling werkzaamheden t.b.v. opvragingen ambtenaren.

Archiefeducatie

Het RHC Vecht en Venen heeft in het verslagjaar een nieuwe samenwerking opgezet met KunstCentraal. Kunst Centraal is de provinciale organisatie in Utrecht op het gebied van cultuureducatie voor het primair onderwijs. Het educatieproject 'Wie woont of werkt waar?' voor de basis-schoolgroepen 3 en 4 was speciaal ontwikkeld voor Breukelen en sloot aan op de lokale activiteiten in het kader van de lustrummaand Leonard Corneille Dudok de Wit, alias 'Kees de Tippelaar'. Een acteur vertelde de kinderen over het leven rond de vorige eeuwwisseling in Breukelen en van de beroemde Breukelaar.

Op twintig september werd de *Caarte van de Landen gelegen onder Oostveen* in het gemeentehuis van De Bilt onthuld. RHC medewerker Ellen Drees verzorgde een lezing over de ontstaansgeschiedenis van de kaart en liet zien welk effect de twee restauraties op de kaart hebben gehad. De historische verenigingen van Maartensdijk en De Bilt werden bij deze gelegenheid verrast met een USB stick met daarop de digitale scan.

Het gebied van Oostveen en Maartensdijk in gemeente De Bilt staat afgebeeld op deze bijzondere zeventiende eeuwse

kaart. De kaart hing vroeger in het oude gemeentehuis van Maartensdijk aan de Tolakkerweg. Nu siert een niet van echt te onderscheiden reproductie de entreehal van het gemeentehuis in Bilthoven. Deze reproductie van de kaart uit 1643 is met de nieuwste scantechniek van de firma Picturae gemaakt. Hierbij zijn van kleine delen van de kaart hoge resolutiescans gemaakt, die later aan elkaar geplakt zijn. Ook de kleur- en de stofuitdrukking van het materiaal benadert dat van het origineel.

De kaart is een uniek document. In 1643 kregen de landmeters Balthus Lobé en Jan van Diepenem opdracht van het bestuur van het gerecht Oostveen om het grondgebied in kaart te brengen. Een project dat vele jaren in beslag nam. De kaart werd samen met een register gebruikt om de grondbelasting te berekenen. Omstreeks 1775 werd de landmeter G.N. Back belast met de restauratie van de kaart. Hij constateerde dat de kaart “door vogtigheid etc. genoegzaam geheel bedorven en onleesbaar geworden was”. Maar in plaats van het herstellen van de kaart in de oorspronkelijke staat, liet Back zijn eigen ideeën op de kaart los. Een ervan was dat hij de 17e eeuwse eigenaren verving door eigentijdse eigenaren.

Jaarlijks wordt de Archeologische Contactdag georganiseerd voor vrijwilligers op het gebied van Archeologie. Op de contactdag in De Bilt in oktober verzorgde RHC medewerker Ellen Drees een rondleiding en een flitslezing.

Acteur Bart Schouten speelt Joost de Suppoost. De schoolkinderen luisteren naar het verhaal over Kees de Tippelaar en mogen zelf ansichtkaarten maken.

Samenwerking en publieksbereik

In het verslagjaar heeft het RHC ingezet op versterking van het netwerk op erfgoedgebied. In samenwerking met anderen ontstaan de beste projecten. De projecten waarvoor het RHC initiatief nam en samenwerkende partner was, stonden in het verslagjaar in het teken van industrie aan de Vecht, een markante Breukelaar, het negenhonderd jarig bestaan van De Bilt en het agrarisch erfgoed in De Ronde Venen.

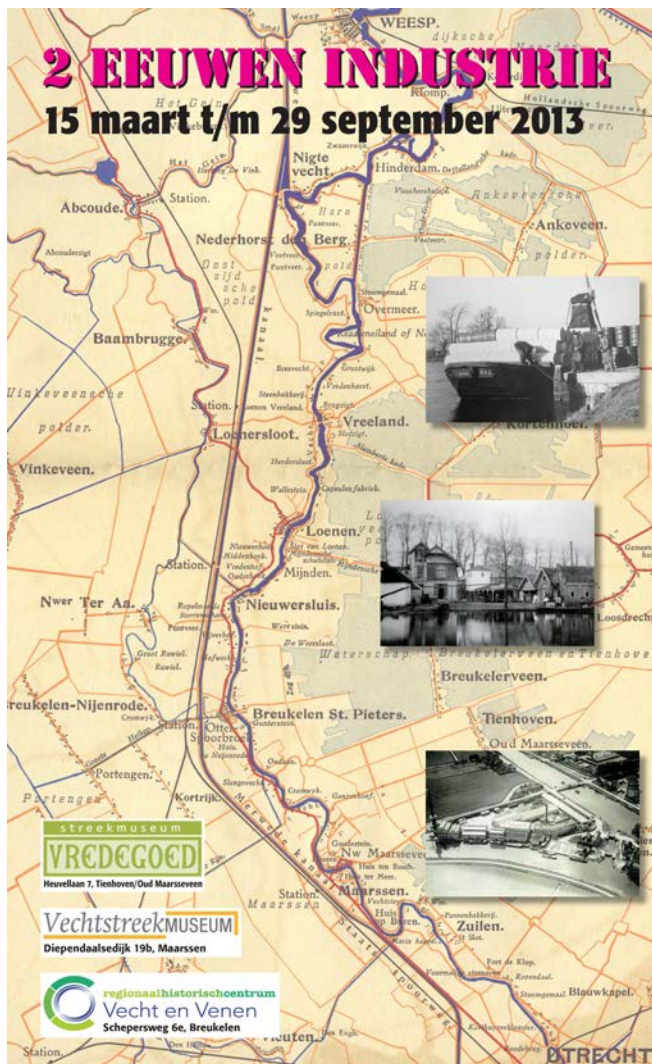
Voortvarend in de Vechtstreek

De tentoonstelling Voortvarend in de Vechtstreek werd op 15 maart in het RHC geopend door burgemeester Mirjam van 't Veld. Het RHC was een van de drie locaties waar de tentoonstelling was te bezichtigen, waarbij op iedere locatie een ander thema werd belicht. De drie paralleltentoonstellingen waren tot stand gekomen door een samenwerking tussen het Vechtstreekmuseum, streekmuseum Vredegoed, het RHC Vecht en Venen en de drie historische kringen van de kernen Maarsen, Loenen en Breukelen. Het RHC had aandacht voor de ambachtelijke bedrijvigheid van onder andere smederijen, sigarenmakerijen en brouwerijen die gevestigd waren aan Vecht rond 1900.

2 EEUWEN INDUSTRIE

15 maart t/m 29 september 2013

VOORTVAREND IN DE VECHTSTREEK

2 oktober 2013 -
30 januari 2014

tentoonstelling

'De Beste Breukelaar' Kees de Tippelaar

regionaalhistorischcentrum
Vecht en Venen

www.rhcvectenvenen.nl Schepersweg 6e Breukelen

Kees de Tippelaar. De Beste Breukelaar

De ‘Stichting L.C. Dudok de Wit’s Fonds’ organiseerde in de maand oktober van het lustrumjaar 2013 de tentoonstelling ‘Kees de Tippelaar. De Beste Breukelaar.’ In het lustrumjaar vierde Breukelen de 170ste jaardag van Leonard Corneille Dudok de Wit, alias Kees de Tippelaar. Kees woonde eind negentiende eeuw op de buitenplaats Slangevecht in Breukelen. Daar organiseerde hij sportevenementen en feesten met een grootse ontvangst, voerde hij een uitgebreide correspondentie en leidde hij vele bezoekers rond in zijn museum.

Dinsdagmiddag, 1 oktober, was de officiële opening met verschillende lezingen en de openingsspeech van jhr. Quarles van Ufford. Het project werd mede gefinancierd door gemeente Stichtse Vecht, Stichting Dudok de Wit Fonds, de Rotary en sponsoring door levering van producten door lokale ondernemers. De tentoonstelling gaf de bezoeker een kijkje in het leven van L.C. Dudok de Wit. Kees behoorde tot een van de aanzienlijkste families van Amsterdam, actief in de suikermakelaardij. Hij vestigde zich rond 1880 definitief op Slangevecht, dat hij later zou erven.

Als jonge man werd Kees naar Nederlands- Indië gestuurd om kennis te maken met de suikercultuur. Tijdens zijn reizen verzamelde hij objecten uit de overzeese gebieden waarvoor hij speciaal een museum oprichtte op zijn landgoed. Kees en zijn museum waren beroemd en trokken veel bekijks. In Breukelen was hij vooral geliefd bij de kinderen, die hij op 3 oktober, zijn 'jaardag', trakteerde op onder andere poffertjes en sportwedstrijden.

900 jaar De Bilt in Beeld

In het kader van het negenhonderd jarig bestaan van gemeente De Bilt ontwikkelden de Historische Kring d'Oude School en de Historische Kring Maartensdijk de reizende tentoonstelling '900 jaar de Bilt in beeld. De algemene lezing is dat het gebied van de gemeente De Bilt is ontstaan dankzij intensieve ontginning door het klooster Oostbroek. Het jaar 1113 wordt gezien als het symbolische begin van de ontwikkeling van het gebied dat nu de gemeente De Bilt vormt. De tentoonstelling vertelde het verhaal hoe sinds het begin van de twaalfde eeuw het onbewoonde gebied met woeste zandgronden en moerassige veenlanden zich heeft ontwikkeld tot de huidige Gemeente De Bilt. Het RHC heeft

ondersteuning verleend bij het ontwikkelen van de tentoonstelling en beeldmateriaal ter beschikking gesteld. De tentoonstelling werd op 14 maart geopend in het gemeentehuis Jagtlust.

Venen op de Kaart

Het verslagjaar was ook het Jaar van de Boerderij en stond het agrarisch erfgoed in de nationale belangstelling. In samenwerking met Museum De Ronde Venen en Bibliotheek Angstel, Vecht en Venen werd het platform venenopdekaart.nl opgericht. Op deze laagdrempelige en gebruiksvriendelijke toepassing zijn koppelingen gemaakt tussen verschillende –nieuwe en reeds bestaande- digitale bestanden en databases om informatie op een nieuwe wijze te presenteren. De content werd beschikbaar gesteld door de Historische Vereniging De Proosdijlanden en Historische Kring Abcoude-Baambrugge. Diverse scans van kaarten werden geleverd door het RHC en het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. Dit project werd mede gefinancierd door het Rabo Dichtbijfonds, het Prins Bernard Cultuur Fonds en de Provincie Utrecht.

Op de website kan de bezoeker een boerderij bekijken en gelijk zien welke boeken over de locatie beschikbaar zijn bij de lokale bibliotheek en of er documenten over te vinden zijn in het archief of museum. De bezoeker kan het monument ook real-life bezoeken en gebruik maken van de mobiele applicatie om een wandel- of fietsroute te volgen door het gebied en een kijkje nemen bij een expositie van één van de samenwerkingspartners. De website is online te bezoeken, maar werd ook fysiek gepresenteerd op verschillende locaties middels een informatiezuil met touchscreencomputer. De banieren van de fysieke tentoonstelling werden vormgegeven door de bibliotheek Angstel, Vecht en Venen, de teksten en historische foto's waren door het RHC zijn verzorgd en de begeleiding van de druk was in handen van Museum De Ronde Venen.

De opening van de reizende tentoonstelling langs de kernen vond plaats in het gemeentehuis in Mijdrecht. Wethouder Kees Schouten opende op donderdag 8 augustus de eerste informatie-expositie onder toezicht van tientallen belangstellenden. Hiermee werd het startsein gegeven van een informatieve rondreis langs dorpen in De Ronde Venen, waarin alle kernen één voor één werden uitgelicht.

De startbijeenkomst van Venen op de kaart in de bibliotheek in Mijdrecht. Een grote groep enthousiaste vrijwilligers wisselen ideeën uit over het project.

agrarisch erfgoed tot uw beschikking

online én mobiel

venen
OP DE KAART

zoek je erfgoed...

+ Gemeentelijke monumenten

- Rijksmonumenten

▶ Boerderijen

▶ Andere rijksmonumenten

+ Kaarten

+ Toevoegen en reacties

+ Uitgelicht

+ Over deze site

kijk op www.venenopdekaart.nl

wordt mede mogelijk gemaakt door deze bedrijven/organisaties:

provincie :: Utrecht

TWEED
online & offline design

Publicaties

Het RHC ondersteunt initiatieven op het gebied van historisch onderzoek en het verspreiden van kennis over het verleden. Het RHC ondersteunt deze initiatieven door begeleiding te verlenen bij historisch onderzoek door amateurs en door het gratis ter beschikking stellen van beeldmateriaal.

In 2013 heeft het RHC de volgende publicaties ondersteund:

De keuken van... de zes kernen!, redactie Stella Feijtes (t.g.v. 900 jarig bestaan van De Bilt)

Daniela Hooghiemstra, De geest in dit huis is liefderijk. Het leven en De Werkplaats van Kees Boeke (1884-1966)

Buiter, H. & H. Renes, m.m.v. S. van den Bergh, J. Fabriek, B. Groen, I. Jacobs & R. Klaassen, Het Noorderpark; herinrichting van het groene gebied tussen Utrecht en Hilversum

Vogelzang, F. en R. Raven, Van wildernis tot oase. Landschapsgeschiedenis van landgoed Oostbroek bij De Bilt

Ada Achterberg, Jan Boonacker, Gerard van Schaik, Kees de Tippelaar – De Beste Breukelaar – L.C. Dudok de Wit (1843-1913), uitgave van de Stichting L.C. Dudok de Wit's fonds

Toezicht

Dienstverlening aan de ambtenaar

Het RHC Vecht en Venen richt zich met de dienstverlening niet alleen op de burgers maar heeft ook een tweede doelgroep: de gemeenteambtenaar die bij uitvoering van zijn taak archiefstukken behoeft. Dit kan gaan om bouwdoSSIers, notulen en raadsverslagen, dossiers betreffende een specifieke zaak en zo verder. In het verslagjaar zijn afspraken gemaakt met de gemeenten rondom de aanvraagprocedure en de dienstverlening. Naast dit type dienstverlening voert het RHC ook audits uit op de niet-overgebrachte archieven, ondersteunt bij de KPI-rapportage en adviseert en organiseert kennisbijeenkomsten. Ten slotte bewerkt het RHC in opdracht van de gemeenten de archiefachterstanden.

Taak in opdracht: bewerking semi-statisch archief

Goed archiefbeheer bestaat uit het materieel bewerken en eventueel restaureren van de archieven en het plaatsen van de archieven in geklimatiseerde depots. De archieven dienen geordend en geschoond te zijn voordat overdracht

plaats kan vinden. Omdat archieven veelal niet in goede en geordende staat zijn en soms een dossierinventaris ontbreekt krijgt het RHC de opdracht een bewerkingstraject te starten. De bewerking bestaat uit het beschrijvend inventariseren en ordenen van de archieven volgens nationale normen en standaarden.

Achterstanden kunnen voorkomen worden door de werkprocessen en de administratieve processen voor archivering goed te integreren. Het proces van archivering wordt dan aan het begin van de informatieketen geplaatst in plaats van achteraf. Het RHC adviseert de gemeenten hierover tijdens de kwartaalgesprekken met de verantwoordelijken voor informatiebeheer. Door het verplaatsen van het proces verbetert de integratie van werkprocessen en archivering de kwaliteit van de archiefbescheiden, in de zin van volledigheid, juistheid en authenticiteit.

In het verslagjaar zijn de archieven van de voormalige gemeenten Abcoude (1941-1990), Maartensdijk (1990-2000), Nigtevecht (1943-1988) en Breukelen (1949-1988) verder bewerkt in opdracht van de deelnemende gemeenten. Daarnaast is de bewerking van de personeelsdossiers van de voormalige gemeenten Mijdrecht en Wilnis (tot 1989) afgerond.

Overbrenging gemeentearchief

Gemeenten en het RHC staan samen voor de uitdaging een toekomstvaste digitale archieffunctie te ontwikkelen en implementeren. De gemeenten gaan in stappen over op digitaal werken. Dat is een gevolg van Het Nieuwe Werken en van nieuwe dienstverleningsconcepten, technische ontwikkelingen en de digitalisering van de overheid en samenleving. Het kabinet streeft naar een volledig digitaal werkende overheid in 2017.

In het verslagjaar heeft het RHC een onderzoek gedaan naar de overdracht van digitale toegangen vanuit de gemeenten naar het RHC. Het RHC heeft verslag gedaan van onderzoek naar de mogelijkheid om de dossiergegevens van de gemeenten in te lezen in MAIS-Flexis – met behoud van de hiërarchische en relationele structuur zoals de dossiers die in de gemeentelijke DMS hebben. Theoretisch is dit mogelijk maar in de praktijk niet zinvol, want bij de overdracht van de metadata van het gemeentelijk systeem naar het systeem van het RHC blijkt de hiërarchische structuur van de toegang verloren te gaan. De mislukte praktijktoets wil niet zeggen dat het RHC en de gemeenten niet verder kunnen. In 2014 wordt een aanzet gegeven tot

een vervolgonderzoek. Een volgende stap is een onderzoek binnen een strategische samenwerking met collega archiefinstellingen naar digitaal duurzame opslag (e-depot)

Waardering, selectie en vernietiging

Het RHC ondersteunt de gemeenten bij het proces van waardering, selectie en vernietiging. Op basis van vastgestelde selectielijsten worden dossiers gewaardeerd en voorzien van een bewaartermijn. Het RHC controleert de lijsten en geeft goedkeuring tot vernietiging. In het verslagjaar zijn van de gemeenten De Bilt en De Ronde Venen de archieven tot en met 2013 opgeschoond terwijl Stichtse Vecht de jaren 2010 en 2011 aangepakt heeft.

Audit en control

Toezicht op informatie- en archiefbeheer is geen vrijblijvende zaak. Naast de Archiefwet, brengen wetten als de WOB, AWB, WBP en vakspecifieke wetgeving, verplichtingen met zich mee ten aanzien van informatie en archiefbeheer. Naast deze wettelijke kant, is een archiefinspectie als intern toezicht vooral bedoeld om een bijdrage aan de ontwikkeling van de gemeentelijke organisatie te leveren.

Een inspectie biedt, net als een accountantsonderzoek op het gebied van financieel beheer, duidelijkheid over de kwaliteit van het informatiebeheer binnen de gemeente, de knelpunten en de risico's en aanbevelingen voor mogelijke oplossingsrichtingen.

Om te garanderen dat informatie in een archief volledig, betrouwbaar én duurzaam raadpleegbaar is, moet het informatiebeheer goed geregeld zijn. Hiervoor bestaat strikte regelgeving. De gemeentelijke onderdelen, diensten, bedrijven en overige eenheden, zijn zelf verantwoordelijk voor hun informatiebeheer. Het RHC Vecht en Venen heeft de wettelijke taak toezicht uit te oefenen.

In de nationale Innovatieagenda, onderdeel van de Archiefconvenant 2012-2016, worden de belangrijkste bewegingen binnen de informatiebeheerbranche uiteengezet. Een daarvan is het oppakken van de vraagstukken van selectie en waardering en vervroegde overbrenging door het vorm geven van een pro-actieve samenwerking tussen archiefdienst en zorgdraggers. Het RHC heeft deze uitdaging opgepakt en middels nieuwe toezicht instrumenten vormgegeven.

Dit toezichtbeleid is in oktober 2013 gepresenteerd aan twaalf deelnemers van de aangesloten gemeenten op een informatiemiddag. De informatiemiddag was georganiseerd in samenwerking met Het Utrechts Archief, de provinciale toezichthouder en een externe gespreksleider.

Tijdens de informatiemiddag werd ingegaan op:

- de veranderende rol van de provincie als toezichthouder, als gevolg van de Wet revitalisering generiek toezicht;
- de introductie van kritische prestatie-indicatoren van de VNG voor het intern opstellen van toezichtinformatie;
- de adoptie van systematische toezichtinformatie en de verwerking hiervan in de auditcyclus bij gemeente De Bilt;
- de brede toezichtstrategie van het RHC, met tactisch en strategisch informatieoverleg en nulmetingen volgens het INK-model.

Het bleek een waardevolle vorm van voorlichting en uitwisseling tussen gemeenten te zijn, die in de aankomende jaren navolging verdient.

Het RHC heeft als wettelijke taak toezicht uit te oefenen op het gemeentelijk informatiebeheer. Deze taak werd in het verslagjaar door het RHC uitgevoerd voor de aangesloten gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen PAUW en de Milieudienst Noord-West Utrecht.

Het RHC heeft voor de periode 2013-2016 een nieuw toezichtbeleid en maakt gebruik van vier instrumenten:

- Jaarlijkse verslaglegging op basis van de aangeleverde KPI informatie in de vorm van een KPI rapportage;
- Vierjaarlijkse integrale inspectie in samenwerking met de inspectie-eenheid van Het Utrechts Archief (HUA (o.b.v. de gemeentelijke archiefverordening art 10);
- Overlegcyclus op strategisch en tactisch niveau (o.b.v. de gemeentelijke archiefverordening art 12 en 13);
- Kennisuitwisseling op uitvoerend niveau met periodiek platformoverleg.

Inspectie

In het verslagjaar zijn twee aspectinspecties in samenwerking met de provinciale Archiefinspectie afgerond en een integrale inspectie. De aspectinspecties zijn uitgevoerd door de streekarchivaris als interne toezichthouder en de interbestuurlijk archiefinspecteur van de provincie Utrecht.

Tijdens de inspectie is gebruik gemaakt van interviews met medewerkers, werkzaam in de informatiekolom, en actuele beleidsdocumenten. De toezichthouders hebben ervoor gekozen gebruik te maken van het instrument *Referentiekader Opbouw Digitaal INformatiebeheer* (RODIN). RODIN is opgesteld door de gemeentelijke en provinciale archiefinspecteurs en wordt landelijk ingezet voor de toetsing van het digitaal informatiebeheer bij overheidsinstellingen. Dit instrument is gebaseerd op alle relevante wet- en regelgeving, normen en standaarden en geldt voor alle gedigitaliseerde (digital made) en digital born (archief)bestanden in het DMS, afdeling gebonden archiefapplicaties of andere systemen. Het richt zich op good governance en geeft inzicht in de mate waarin de organisatie op dit gebied 'in control' is. Voor de integrale inspectie is gebruik gemaakt van het INK-model.

Aspectinspectie de Bilt

Op 18 april is de rapportage van de audit inzake de kwaliteit van het digitaal informatiebeheer van de gemeente de Bilt ontvangen door de gemeente. De rapportage geeft zes aanbevelingen. De belangrijkste bevinding is dat de gemeente de Bilt verhoogd risico loopt op informatieverlies door de hybride situatie, waarbij zowel een digitale- als een papieren informatiestroom naast elkaar worden beheerd. In een hybride informatiehuishouding zijn de digitale documenten en informatie leidend voor de werkprocessen, terwijl er nog steeds vanuit juridisch en archief wettelijk oogpunt een incompleet en weinig gestructureerd papieren archief wordt gevormd.

Na het toezenden van de definitieve rapportage heeft het college van gemeente de Bilt op 28 mei 2013 de nota *Informatiestrategie gemeente De Bilt 2013-2016* vastgesteld, waarin de duurzame digitale toegankelijkheid van informatie als een belangrijk aspect van informatie- en archiefbeheer is beschreven. Op 23 augustus hebben de streekarchivaris en de provinciale toezichthouder een uitgebreide reactie ontvangen op de zes aanbevelingen.

Middels de gesprekscyclus op uitvoerend, tactisch en strategisch niveau wordt de voortgang door de interne toezichthouder gemonitord. De bevindingen worden jaarlijks door de streekarchivaris gerapporteerd aan het college.

Aspect inspectie Stichtse Vecht

De gemeente Stichtse Vecht is een jonge gemeente en maakt een transitie door van papier naar digitaal. Binnen de werkprocessen zijn digitale documenten en informatie gewoon geworden terwijl er vanuit juridisch en archiefwet-
telijk oogpunt een papieren archief wordt gevormd. Tegelijkertijd gaf de gemeente ten tijde van de inspectie vorm als fusieorganisatie aan een nieuw informatiebeleid, een informatiebeveiligingsplan en een digitaliseringsplan.

De inspectie van de digitale informatiehuishouding van de gemeente Stichtse Vecht is uitgevoerd vanaf 23 augustus 2012 waarbij de definitieve rapportage op 31 januari 2013 is afgerond. De inspectie op basis van de RODIN-toets is in samenwerking met de interbestuurlijk toezichthouder van de provincie Utrecht uitgevoerd.

In de rapportage worden elf aanbevelingen gegeven waarbij de nadruk ligt op het afbouwen van de hybride beheeromgeving en bij de doorontwikkeling van digitaal informatiebeheer een goede samenhang te creëren tussen techniek, beheer en documentaire informatievoorziening. Op 22 juli ontving de interne toezichthouder en de interbestuurlijk toezichthouder een reactie op de rapportage. Het college erkent het belang van een goede digitale informatievoorziening voor zowel de dienstverlening als voor de bedrijfsvoering. Het college heeft ingestemd met de ambtelijke adviezen vanuit het Managementteam over de invoering van de aanbevelingen uit het inspectierapport.

Middels de gesprekscyclus op uitvoerend, tactisch en strategisch niveau wordt de voortgang door de interne toezichthouder gemonitord. De bevindingen worden jaarlijks door de streekarchivaris gerapporteerd aan het college.

Integrale inspectie De Ronde Venen

Als onderdeel van het toezichtbeleid van het RHC Vecht en Venen is de gemeente De Ronde Venen integraal geïnspecteerd. Het object van de inspectie is het archiveringssys-

teem waarbij aandacht is geweest voor het functioneren van de organisatie rondom de vorming, het beheer en de raadpleging van informatie en archief, inclusief de factoren visie, beleid, sturing van personeel en middelen en de inrichting van de processen. Als toetsingsinstrument is gebruik gemaakt van een analysemethode ontwikkeld door Het Utrechts Archief gebaseerd op het INK managementmodel.

Ten behoeve van de dagelijkse bedrijfsvoering, om te kunnen bewijzen dat bepaalde handelingen op de juiste manier zijn verricht en om achteraf hun aanleiding en verloop te kunnen reconstrueren, heeft de gemeente de Ronde Venen betrouwbare en bruikbare informatie nodig. De rapportage bevat dertien aanbevelingen waarvan de belangrijkste bevinding is dat het archiveringssysteem die belangen redelijk tot goed veiligstelt als het gaat om de afhandeling en het beheer van eenduidige papieren zaakdossiers. Dit geldt in mindere mate als het gaat om het beheer van informatie (papier en digitaal) die wordt gegenereerd in het kader van de uitvoering van projecten en bij de uitvoering van taken in ketenverband. De belangen van de gemeente zijn niet gezekerd als het gaat om het beheer van digitale informatie.

Op 7 januari 2014 heeft gemeente De Ronde Venen de interne toezichthouder geïnformeerd over het verbeterplan waarin de dertien aanbevelingen worden opgevolgd. De gemeente legt daarin prioriteit bij het bepalen van een visie en het inventariseren van de benodigde mensen en middelen voor het realiseren van modern, integraal informatie- en archiefbeheer. Middels de gesprekscyclus op uitvoerend, tactisch en strategisch niveau wordt de voortgang door de interne toezichthouder gemonitord. De bevindingen worden jaarlijks door de streekarchivaris gerapporteerd aan het college.

Tot slot

Het RHC is nu op de helft van de beleidsperiode (2012-2015) en kijkt in dit jaarverslag achterom. Het RHC is een betrouwbare samenwerkingspartner geworden voor allerlei verenigingen, instellingen en de deelnemende gemeenten. In gezamenlijkheid worden er tentoonstellingen georganiseerd, websites gelanceerd en publicaties uitgebracht. Ook is het RHC een gesprekspartner geworden voor de gemeenten op het gebied van digitaal informatiebeheer.

Dat het RHC veel te bieden heeft blijkt wel uit het feit dat de gemeente Weesp het RHC heeft benaderd. Het college heeft op 2 juli 2013 besloten toe te willen treden tot de gemeenschappelijke regeling. Wij zijn, om de titel van een van onze tentoonstellingen te gebruiken, *Voortvarend in de Vechtstreek*.

Afdrukinstructie (microsoft word)

Dit document is geoptimaliseerd voor gebruik op een tablet.

Indien u de voorkeur geeft aan een papieren versie kunt u het document op de volgende manier uitprinten:

Klik op 'Afdrukken'

Kies in uw afdrukscherm bij 'Pagina verkleinen, vergroten & verwerken' voor 'Boek'

Kies bij 'Subset van boek' voor 'Beide zijden'

Kies bij 'Binding' voor 'Links'

Het document wordt nu als boekje op A5 formaat afgedrukt.

De software zorgt automatisch voor de juiste sortering (volgorde) van de pagina's.

Vouw de geprinte pagina's dubbel en breng eventueel twee nietjes aan in het midden.

Colofon

Breukelen, april 2013

Het RHC Vecht en Venen is het samenwerkingsverband op archiefgebied tussen de gemeenten De Bilt, Weesp, De Ronde Venen en Stichtse Vecht.

Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen
Bezoekadres locatie Breukelen: Schepersweg 6e
3621 JK Breukelen
Bezoekadres locatie Weesp: Nieuwstraat 70a
1381 BD Weesp
Postadres: Postbus 120
3620 AC Breukelen
telefoon: 0346-259425
e-mail: info@rhcvechtenvenen.nl
website: <http://www.rhcvechtenvenen.nl>
twitter: @rhcvv

Foto's:

p.4: dhr. Th. Moinat, arts en gemeenteraadslid te Abcoude, periode 1916/1923-1926
p.5: L.C. Dudok de Wit op een fiets, ca. 1900
p.15: Van Leer vatenfabriek
p.16 Aan het werk in Van Leer vatenfabriek
p. 56: Ingekleurde Cuyperkaart van De Bilt, 1867

Tekst: Bernadine Ypma MA

Foto's: collectie RHC Vecht en Venen

Ontwerp cover: Annemarie Zijl

Ontwerp binnenwerk: Bart de Zwart